

MÝTY A FAKTA O BAŽANTU KOLCHIDSKÉM

Petr Bach

Bažant obecný (Phasianus colchicus L.) obývá rozsáhlé území od Černého moře až po Tchaj-wan a japonské souostroví. V tomto rozsáhlém areálu vzniklo 33 čistokrevných poddruhů (mapa 1) či zeměpisných ras. Jedním z poddruhů je i bažant kolchidský (Phasianus colchicus colchicus). V nedávné době byly odhaleny nové skutečnosti o jeho původu v Evropě.

V posledních letech se díky novým vědeckým objevům od základů změnila teorie o původu bažanta v Evropě, která u nás byla dříve prezentována po celá desetiletí. V myslivecké literatuře se uvádí, že bažant byl do Evropy dovezen z Asie a byl zde uměle vysazen. A také to, že první bažanti byli v 5. století před naším letopočtem importováni z tehdejší Kolchidy (oblast na území dnešní Gruzie) do Řecka, v 1. století před naším letopočtem do Itálie a ve středověku se postupně šířili Evropou směrem na sever, až se v 11. století dostali i na

naše území. Šlo o bezbojkového bažanta kolchidského, který byl označován jako „český bažant“ (der böhmische Jagdfasan, Fasain de Boheme, bohemian pheasant). Pod tímto názvem je dodnes znám po celé Evropě, a dokonce i v USA. Tento poddruh bažanta obecného byl po dlouhá staletí nejen na našem území jediným. Nyní však byly zjištěny nové skutečnosti o historii jeho původu v Evropě. Podle nich bažant kolchidský nepochází z Kolchidy, nýbrž z Balkánu.

NA POČÁTKU BYL ARCHEOLOGICKÝ NÁLEZ

V roce 1997 objevil prof. Zlatozar Boev z Národního přírodovědeckého muzea v Sofii v archeologickém nalezišti v oblasti Dolnoslav v Bulharsku bažantí kosti

Bažant kolchidský – exponát z přírodovědného muzea v USA (divoký pták z Kolchidy). Foto James Pfarr

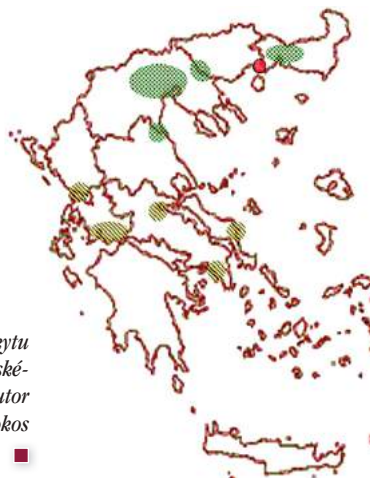

Repro z knihy *Náše lovné ptactvo*

■ *Bažant kolchidský ve svém přirozeném prostředí – v Deltě řeky Nestos, Řecko. Foto Periklis Birtsas*

■ *Vývoj výskytu bažanta kolchidského v Řecku, autor Christos Sokos*

Výskyt bažanta kolchidského v Řecku

- do 19. století
- do 20. století
- dnes

a zjistil, že pocházejí z období 5530–5480 před naším letopočtem. Následně byly nalezeny další pozůstatky bažantů z uvedené doby v Řecku, a dokonce i v Rumunsku. Tyto objevy dokazují, že bažant měl široký areál rozšíření na území zmíněných států, a potvrzují názor, že je původním druhem Balkánu. V uvedené době totiž nemohlo dojít k jeho záměrnému šíření člověkem. Další výzkumy prokázaly, že jde o kosti bažantů kolchidských (*Phasianus colchicus colchicus*), a bylo též zjištěno, že jejich poslední populace dodnes žije v Řecku, a to v deltě řeky Nestos (Mesta).

Slovo bažant je sice odvozeno od názvu řeky Phasis (dnes Rioni) protékající územím někdejší Kolchidy, kde argonauti bažanty údajně objevili, odchytili a odtamtud je dovezli do Řecka, ale díky nedávným kosterním nálezům je jasné, že dovoz bažantů v 5. století před naším letopočtem

patří pouze k antickým bájím. Bažant se totiž v Řecku běžně vyskytoval již o několik tisíciletí dříve.

Vzhledem k tomu, že bažant kolchidský se hojně vyskytoval na Balkáně, lze se domnívat, že na naše území mohl být dovezen například z Rumunska, a ne od jihu, z Itálie, jak je popisováno, a mohlo to být i mnohem dříve než v 11. století.

POSLEDNÍ PŮVODNÍ EVROPSKÁ POPULACE

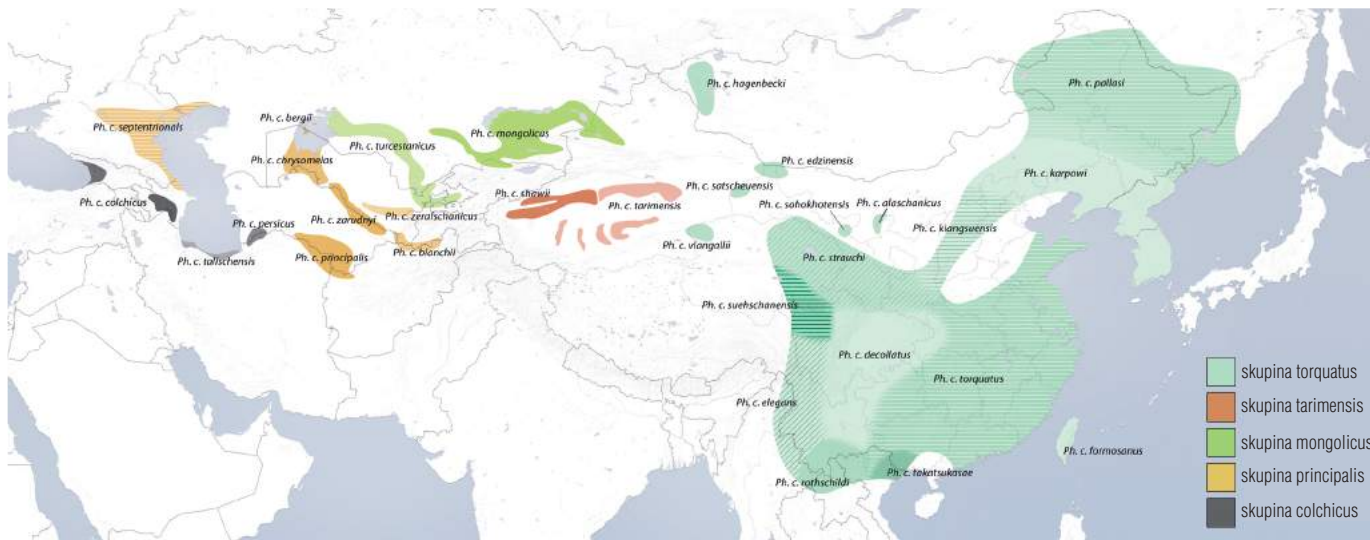
Bažant kolchidský v současnosti žije v malých izolovaných populacích v Arménii, Ázerbájdžánu, Gruzii a Íránu. Jak již bylo uvedeno, zachovala se i jeho poslední původní evropská populace v deltě řeky Nestos v Řecku. Podle řeckých ornitologů a lovců byl až do 19. století rozšířen na velké části území Řecka, a to zejména v údolích řek. Ještě po Řecké národní

osvobozené revoluci v roce 1821 žili zástupci tohoto poddruhu v pobřežních lesích na západě státu. Ve 20. století se však areál jeho rozšíření podstatně zmenšil, takže od roku 1923 byl zakázán jeho lov.

V první třetině minulého století se výskyt bažanta kolchidského omezoval již pouze na regiony Thrace a Macedonia v severním Řecku a v posledních desetiletích se druh vyskytuje jen ve zmíněné deltě řeky Nestos na severovýchodě Řecka. Čistá forma tohoto poddruhu se v této oblasti dodnes zachovala díky tomu, že tam pravděpodobně nikdy nedošlo k vypouštění bažantů. Na daném území navíc nikdy nebyl nalezen bažantí kohout s bílým peřím na krku, což je dominantní znak hybridizace.

Do roku 1980 nejsou z uvedené lokality k dispozici žádné údaje o stavech bažantů. V letech 1990 až 1994 byla velikost tamní bažantí populace odhadována na 700 až

■ *Rozšíření čistokrevných poddruhů bažanta obecného, zdroj wikimedia.org*

1050 kusů. V posledních deseti letech je její stav sledován pomocí sčítání volajících kohoutů v jarním období. Bylo jich napočítáno od 31 do 92, takže velikost celé populace kolísá mezi 100 až 250 jedinci. Oblast je chráněným územím patřícím do sítě Natura 2000 a v roce 2003 byla vyhodnocena jako vhodné stanoviště pro výskyt bažantů. Území je však neustále poškozováno intenzivním zemědělstvím a pastevečtím. Takto postižené oblasti zabírají 85 % plochy říční delty, na zbývajících 15 % území snižuje vhodnost stanoviště nedostatečné rozvolnění dřevinné vegetace a pokročilá sukcese bylinného patra. Kromě toho bažanti čelí velkému predačnímu tlaku.

Geneticky jedinečná bažantí populace z delty řeky Nestos jen stěží odolává četným hrozbám, například zhoršeným stanovištním podmínkám, dravcům, ovčáckým psům, intenzivnímu zemědělství a také pytláctví. Je zřejmé, že její zánik by znamenal konec poslední původní populace bažanta kolchidského v Evropě, neboť ptáci z této populace nejsou chováni v zajetí. Lovecká federace Makedonie a Trácie proto přijala opatření, která mají bažantům pomoci. Jde například o zlepšování stanovištních podmínek, zaměstnávání strážců, monitoring bažantí populace a vypracování akčního plánu na její podporu. Tomuto úsilí by se mělo napomáhat a mělo by se

■ Bažant obojkový (*torquatus*). Foto Klaus Rudloff

kombinovat s reintrodukcí bažantů v oblastech s vhodnými stanovišti a odpovídajícím managementem.

BAŽANT KOLCHIDSKÝ U NÁS

Bažant kolchidský byl prvním bažantem dovezeným na naše území. S importem dalších poddruhů bažanta obecného do evropských bažantnic v 19. a 20. století (zejména *torquatus* a *mongolicus*) a šlechtěním různých barevných mutací (tenebroz, izabel atd.) docházelo k jejich hybridizaci s hojně rozšířeným bažantem kolchidským. Tímto způsobem vznikl dnešní „běžný lov-

ný bažant“ reprezentovaný rozličně zbarvenými kohouty, kteří mají na krku různé široké bílé obojky nebo jejich náznaky. Jde tedy o křížence několika poddruhů a barevných mutací bažanta.

V posledních letech jsem se setkal s mnoha myslivci a chovateli bažantů, kteří tvrdili, že chovají bažanty kolchidské. Většinou však šlo o hybridní jedince. Za bažanty kolchidské nelze považovat takové, kteří vznikli dlouhodobou selekcí hybridních kohoutů bez obojku. Bílý obojek je dominantním znakem hybridizace a jeho náznak se po několika generacích může znovu objevit. Problémem je, že mnoho nezavěšených nazývá bažantem kolchidským všechny bažanty bez bílého obojku na krku. Je však třeba si uvědomit, že bažant obecný má 33 poddruhů, z nichž je téměř polovina zcela bez bílého obojku, ale i jeho náznak.

V současnosti je v České republice chováno pouze několik jedinců čistokrevného bažanta kolchidského, a to výhradně drobnými chovateli. Tuto malou populaci tvoří ptáci dovezení ze západní Evropy (Německo, Francie, Belgie, Holandsko) a jejich potomci, přičemž všichni pocházejí pouze z několika krevních linií. Asi nejvýznamnější je evropská krevní linie od chovatele Christiana Möllera z Erfurtu, který bažanty kolchidské přivezl v roce 1992 společně s několika dalšími poddruhy z Batumi v jihozápadní Gruzii. Tato neobyčejně cenná kolekce bažantů dala základ rozšíření čistokrevných poddruhů bažanta obecného do západoevropských chovů. Další významnou krevní linií, která se v posledních letech dostala na naše území, je linie z USA od

Bažant kirgizský (*mongolicus*). Foto Klaus Rudloff ■

■
Bažant
tenebroz
– čistá forma,
původ Belgie.
Foto Ondřej
Širůček

■
Bažant
kolchidský
chovaný v Čes-
ké republice
– spojení krev-
ní linie Pfarr
(USA) a Jelen
(Francie). Foto
Ondřej Širůček

■
Slepice
*čistokrevné-
ho bažanta
kolchidského*.
Foto Ondřej
Širůček

chovatele Jamese Pfarra. Vedle zástupců uvedených linií se u nás lze setkat s jedinci ze staré německé linie (od chovatele Dietera Arnolze) a staré francouzské krevní linie (od chovatele Edouarda Jelena), která vznikla z bažantů dovezených pro lovecké farmy. Celá naše současná populace pochází pouze z několika jedinců zmíněných krevních linií, což z genetického hlediska představuje velký problém.

Bažanti kolchidské jsou údajně stále hojně chováni pro lovecké účely v Bulharsku. Informace o tom, zda skutečně jde o čistokrevné jedince *Phasianus colchicus colchicus*, nebo o hybridní bažanty bez obojku, však nemám. Pokud by opravdu šlo o nehybridní jedince, bylo by nanejvýš nutné zajistit dovoz zástupců cenného genofondu k nám a do západní Evropy a obohatit tak současnou populaci.

BAŽANTI PRO NAŠE HONITBY

Zpočátku byli bažanti chováni výhradně v bažantnicích, které u nás začaly vznikat v 11. století. Velký rozvoj jejich chovu na našem území nastal ve 13. a 14. století, kdy byly hromadně zakládány obory a bažantnice. Do volné přírody byli bažanti záměrně vysazováni až od 18. století. Velmi dobře se přizpůsobili našim podmínkám, rozšířili se téměř na celém našem území a až do nedávné minulosti se i hojně lovíli. To vše svědčí o tom, že právě bažant kolchidský je vhodným poddruhem pro naše podmínky.

Výhodou bažanta kolchidského je kvalitní opření, které z něho dělá vynikajícího letce a zvyšuje jeho otužilost. Je též odolnější vůči chorobám než jiné poddruhy, má dobré protipredační chování a i při chovu v zajetí si zachovává svou přirozenou plachost. Zatímco poddruhy *torquatus* a *mongolicus* jsou vhodné do polních honiteb, poddruh *colchicus* je bažantem okrajů lesů. Tuto vlastnost jsem si sám ověřil, když jsme začali vypouštět bažanty kolchidské do naší honitby. Dříve vypouštění hybridní obojkoví bažanti vyhledávali zejména rákosiny kolem rybníků a vodotečí, odkud vytahovali do okolních polí, zatímco bažanti kolchidské osidlovali okraje lesů a často byli pozorováni i hlouběji v lesním porostu. Tato vlastnost má podle mého názoru zejména tu výhodu, že při hnízdění v krytině lesních okrajů je eliminováno riziko vysečení hnízd. S ohledem na uvedené vlastnosti je třeba vždy zvážit, který z poddruhů zvolit v závislosti na konkrétních přírodních

podmínkách v honitbě. Uvedené praxe se běžně využívá v USA, kde chovají různé čistokrevné poddruhy bažanta v závislosti na charakteru konkrétní lokality.

ZÁCHRANA BAŽANTA KOLCHIDSKÉHO

V současné době je pro podporu a záchranu bažanta kolchidského nezbytně nutné učinit několik kroků. Především je třeba posílit genofond populace chované v zajetí o jedince nových krevních linií, dále zachránit a posílit poslední původní populaci tohoto druhu v Řecku a zajistit, aby se čistokrevní jedinci zásadně nekřížili s jinými poddruhy nebo jejich hybridy.

Od doby, kdy chovám čistokrevné bažanty kolchidské, mě oslovila řada myslivců, kteří se snaží své honitby zazvěřit bažantí zvěří a rozhodli se využít k tomu právě uvedený poddruh. Tento zájem mě velmi těší a myslivce, jimž v případě bažantů nejde jen o lov, ale hlavně o to, aby bažantí přežili a v honitbě se množili, obdivuji. Takoví nadšenci neváhají přijet si pro chovný pár nebo kmen bažantů kolchidských mnohdy i přes celou republiku.

Doufám, že přijde doba, kdy myslivci budou mít zájem o to, mít bažanty v honitbě, a ne pouze na výřadu, jak tomu dnes v mnoha případech bývá. Hospodaření s bažantí zvěří se ze snahy o chov v honitbách zvrhlo v nakupování bažantů a jejich vypouštění těsně před honem, a často přímo k jejich vyhazování z přepravních beden v remízku před řadou střelců. Nikdy nepochopím, jak tento způsob lovu může někoho těšit, a považuji ho za ostudu naší myslivosti! Jestli jde někomu jen o to, zastřílet si, doporučuji mu zakoupit si vrhačku asfaltových terčů, a ne živou zvěř.

Pojem „český bažant“ je znám díky naší bohaté bažantnické minulosti, kdy Čechy a Morava byly na špičce v tomto oboru, téměř po celém světě. Přestaňme z něho, prosím, dělat pouze živý terč a vraťme mu jeho hrdost, o kterou jsme ho v posledních letech výše popisovaným způsobem „lovu“ připravili.

Autor:

Ing. Petr Bach, DiS.,

člen World Pheasant Association

Czech Republic and Slovakia, poradního sboru projektu Čiřkání a Mysliveckého sdružení Jedlina (okres Trutnov)

E-mail: petrbach1@email.cz

■ „Běžný lovný“ bažant – hybrid... Foto Kateřina Bachová

■ ... je nejčastější zvěří na bonech ve volnosti i v bažantnicích. Foto Jaroslav Vogeltanz

